

DE TUINEN VAN LICHT

Voor F.

Els Launspach

De Tuinen van licht

Sterck & De Vreese

© 2023 Els Launspach | uitgeverij Sterck & De Vreese

Omslagontwerp Peter Slager
Boekverzorging Elgraphic

Afbeelding omslag: Abel Grimmer, Lente, 1607

ISBN 978 94 6471 062 5
NUR 342

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van uitgeverij Sterck & De Vreese, postbus 234, 8400 AE Gorredijk, Nederland – info@sterckendevreese.nl.

Sterck & De Vreese is onderdeel van
20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.sterckendevreese.nl

Inhoud

1. Leiden	7
2. Parijs	47
3. Vlissingen	93
4. Fontainebleau	115
5. Luik	155
6. Het noorden	177
7. Chateau Montjoye	215
8. Terug naar het noorden	247
9. Yorkshire	279
10. Hontsholredijck	301
11. Parijs	321
Epiloog	345
Hoe het verder ging	347
Dank	349
Literatuur	351

Dit boek is gebaseerd op ware historische gebeurtenissen. Aan het eind van elk hoofdstuk vindt u een qr-code die verwijst naar achtergrondinformatie op www.elslaunspach.nl/tuinen-qr-codes.

LEIDEN

Het waait er altijd. Elke dag ritselen de bomen boven de rozen, gladde hoge beuken. In de zomer is hun bladerdak een dolle mengeling van beweging en geluid want tussen de heuvels van de Savoye, heuvels die al bijna bergen zijn, heeft de wind vrij spel, cirkelend en tollend door de vallei over een afstand van vele mijlen. Hij waait ook om de grijze muren van een vriendelijk fort, verankerd op een plateau. Vanaf dat punt zie je de rivier beneden kronkelen. Pal naast de rotsachtige muren, tussen de bomen die alle stuwing opvangen, ligt de parterretuin. Buksboompjes dommelen in hun compartimenten en de rozen achter hun stapelmuurtjes. Diepgele rozen zijn in de meerderheid, maar steken daar geen abrikooskleurige bloemen uit? Rood zijn ze niet. Of toch?

Haar handschrift...

Het papiertje dwarrelde op de mat toen ik haar sjaal probeerde te pakken. Haar mantel, de mooiste, heb ik nog. 'Daar zit mijn warme groene sjaal in' zei ze altijd. En jawel, terwijl ik hem omdoe zie ik dat papiertje wit en tastend naar beneden gaan. Oprapen. Lezen bij de dampende beker koffie in het keukenblok. Merkw aardige tekst, zo ken ik haar niet.

Met de groene sjaal om mijn nek, in het halve duister, op het balkon zoals ik van plan was. Hete slokjes koffie terwijl de vogels voorzichtig roepen en de maan verbleekt. Onbegrijpelijk zoel, zo vroeg in het voorjaar. Het doet me denken aan de ochtendschemering als we op vakantie gingen in de Chevrolet. Frankrijk, meestal naar Frankrijk. De proviand voor onderweg had Marie-Lou tot in de puntjes geregeld. Met een triomfantelijke blik haalde ze na Brussel de lekkerste broodjes en tomaatjes tevoorschijn, met de thermoskan tussen haar knieën. Omge-

keerd – als zij reed – was ik lang niet zo creatief; maar ja, ik zorgde dat de auto vlekkeloos reed én dat het dak openging zodra zij daartoe het signaal gaf.

Het uiteinde van een tak schuurt tegen me aan, nog helemaal kaal. De grote boom naast mijn balkon waarvan niemand weet welke soort het is – niemand die ik ken in ieder geval. Per tak een slokjes.

Niet normaal, Mathieu. Wie telt er slokjes, of lepels espressokoffie terwijl je die in de houder stopt? Dat kan alleen jij zijn. Helemaal naar het westen verhuizen, van een huis met een tuin naar een aanleunflat en slechts één mantel van je vrouw meegenomen, en dan toch weer tellen? Je moet die houder volkoffie proppen, je beker leegdrinken en naar de vogels luisteren in plaats van slokjes te nummeren. Systeemdenken is het, meneer de Vreugd. Of noem je het liever magisch denken, zodat je de illusie van controle hebt? Best hoor, aan jou de keus. Ja, je schudt je hoofd maar intussen ga je ermee door. Die neiging om te tellen wordt steeds erger. Haar briefje gelezen – notitie, moet ik zeggen want voor zover ik weet is het aan niemand gericht. Het zit al in mijn zak. Ze strooide met notities en daar moest je vanaf blijven. Op tafel, bij de tv, op de trap, in de keuken. Boodschappenlijstjes dacht ik eerst, maar het kon van alles zijn. Natuurlijk las ik ze, ik ben nieuwsgierig van aard. Maar later? Nee ... kon er niets van maken. Al die briefjes, dat was haar zaak. Ik gebruik gewoon een bloknoet maar zij was zuinig, pakte alles wat voorhanden was; scheurde zelfs het puntje van de krant om iets te kunnen noteren. Dus niet alleen het tellen, ook de briefjes van Marie-Lou zijn me naar Leiden achterna gegaan. Nou ja, best.

Volgende stap: met de fiets aan de hand de kelder uitklimmen na enig gepruts onder koud flikkerend licht. Verderop in het voorgeborchte glimt de grijze deur van de box waarin alles is gestouwd wat ik voorlopig niet nodig heb, misschien wel nooit, zoals haar tuingereedschap. ‘Berging!’ corrigeert Roeland zodra hij ‘voorgeborchte’ hoort. Kom, fiets omhoog langs de rail en het veroveren van de stad kan beginnen.

De oostkant is aan de beurt. Aan de overkant van de brug moet men zich een verzameling wijken en wegen eigen maken; ja, dat moet. Men wil zelf zijn weg vinden, los van neef Roeland. Niet afhankelijk zijn, niet van hem en al helemaal niet van zijn parmantige vrouw. Alleen als het onvermijdelijk is, goed dan, wanneer het niet anders kan maar niet nu, nog lang niet. In alle vrijheid op de fiets stappen en weg-

rijden. Hoek om, de wind slaat onverwachts in je gezicht. Het balkon is blijkbaar beschermt, zo aan de luwzijde van de appartementen? Goed, veel wind dus. Lekker trappen.

Ach, het stadsplan van Leiden ligt nog op tafel! Olie, wat heeft zo'n expeditie voor zin als je onbekende straatnamen niet op een kaart kunt checken en dus de verbindingen niet kunt doorzien? Niet meer zo georganiseerd als vroeger, Mathieu, maar vooruit: geen plattegrond, dus in het wilde weg trappen en zo snel mogelijk de stad uit. De brug is een mooi begin. De wijk erachter recht doorsnijden en straks terug met de wind van de polder in de rug. Fietsen, niet denken. Voor je 't weet staat er een gebouw van gedachten in plaats van baksteen en beton. Hele kastelen heb je ontworpen, vol spinrag. En toch – geef toe – onzeker op de fiets.

Kijk, je bent niet alleen, aan de overkant van de straat laat iemand om zes uur 's ochtends zijn hond uit. Met gekromd achterlijf poogt het dier te poepen en de eigenaar schuift er geduldig achteraan, plastic zakje in de hand. Waar zijn we gebleven, wij mensen tussen de stenen, in het stadslawaai, met elkaar? Mathieu, denk erom, geen kasteel. De wind fluit nog steeds om je oren? Prima, flink trappen. Verderop maken die groepen flats heus wel plaats voor een wilgenlaantje, voorbij de laatste rechthoek steekt al een rommelige takkenpartij uit, priemend de lucht in, en de vogels hebben nu ook meer lef. In het halfdonker rond het balkon rekten ze nog hun spiertjes en begonnen voorzichtig te piepen, zoekend naar contact. Hier zingen ze hele trillers, van verschillende kanten, een aarzelend concert.

Geen auto die onverwacht passeert, geen grommende club motorrijders die de rust verstoort. Ja, meneer de Vreugd, dit dijkje kun je wel degelijk als een wilgenlaantje beschouwen. Kijk, daarom fiets ik zo vroeg, dan ben ik zeker van mezelf want ik lig zó op de grond. Die aanrijding in het centrum heeft alles veranderd. Floep, een jongedame van links, een klap en daar lig ik – jongedame heeft niets in de gaten en fietst door. Ik besepte nog niet dat dit met mijn dunne huid weken ging duren. Genoeg lieve mensen die me van het asfalt visten, in de weer met tissues en pleisters maar ik ben er goed in mezelf te observeren door de ogen van anderen. Zit ik daar op een caféstoel, afgestroopte jas, gerimpeld colbert, ontredderd gezicht en bloedend rechterbeen. Natuurlijk belden ze neef Roeland die zo druk is bij de gemeente. Tegen mijn zin. Ik kon het heus alleen af en toch werd ik beschaamd en mach-

teloos afgevoerd. Wat kun je tegen al die goede intenties beginnen? Je moet het over je heen laten komen. Er zal nog veel meer over je heen komen.

Het dijkje loopt dood op een dwarsweg. Mijn familie mag zich over een paar eeuwen hebben uitgestrekt, ik ben het einde van die lijn. Wij zijn niet goed in kinderen krijgen, in ieder geval niet in de afgelopen vijftig jaar. Als ik anders had gewild, had ik niet zo laat moeten trouwen. Oom Hans was de enige met een kleinzoon, voilà neef Roeland en die is even ambitieus en kinderloos als zijn vrouw. Natuurlijk, je kunt je op van alles storten, van plantsoen tot nachtelijke telefoondienst en Marie-Lou zou allebei doen, zonder probleem. Maar ik heb de aard van een verbindingsofficier. Zelf problemen oplossen, daarvoor moet je een beetje een uitvinder zijn. Ik knoop losse draden aan elkaar en raak geïrriteerd als mensen iets belangrijks laten liggen. Ze houden zich aan hun kader, zeggen ze dan, hun taakopdracht, dus worden er mogelijkheden over het hoofd gezien. Om kort te gaan, ik wil niet dat het optimisme waarmee ik meestal naar de wereld kijk, me hier in Leiden begint te ontvallen.

Driesprong. Naar links of naar rechts? Dat is een hele uitdaging, vooral als je je tot in detail kunt voorstellen hoe aantrekkelijk het tegenovergestelde van je keuze zou zijn. Vroeger nam dat extreme vormen aan. Wist niet te kiezen tussen pa en ma. Wikken en wegen, weet je nog, Mathieu? In veel gevallen bij het absolute nulpunt uitkomen. De treinen kwamen en gingen. Dat eindeloos gepieker niet werkt, heb je op die harde perronbank geleerd. Dus linksaf.

Kijk, daar ben ik heel blij mee want achter het populierenbosje ontvouwt zich een zijrivier in al haar weidsheid, het is bijna een meer. En tóch stroming. Wanneer je het dorpje bij de sluis hebt bereikt zou je volgens dat fietsbord twaalf kilometer hebben afgelegd. Ik ben zo'n figuur die zelfs in de ochtendschemering moet presteren, als niemand het ziet. Zoveel uren, zoveel eieren, zoveel lepeltjes koffie en dan heb ik het niet eens over porties soep die ik niet hoeft te verdelen. Altijd soep in huis, vier op een rij in de vriezer. Niemand hoeft het te weten wanneer het niet goed met me gaat. Ik trek ook dorre blaadjes van de balkonplant die door de vorige bewoner is achtergelaten. Dorre blaadjes tel ik nog niet. Wel de takken die beneden in het plantsoen bezig zijn te ontluiken in tegenstelling tot de stoere, kale boom bij mijn balkon.

De groene sjaal slingert door mijn blikveld maar afstappen doe ik

niet, we hengelen wat en stoppen hem provisorisch in de kraag. Verder naar de sluis. Op mijn galerij zit een dame soms urenlang sigaretjes te roken op het bankje bij haar voordeur. Precies even groen als mijn sjaal, die voordeur. Sigaretjes roken om de dag op gang te brengen, ja, dat kan ook, misschien beter dan dwars door een onbekende provinciestad fietsen. 'Dit is geen provinciestad,' zou Roeland zeggen. 'Je bent erop vooruitgegaan, in een universiteitsstad is veel te beleven.'

Wandelen, dat deden mijn vrouw en ik om een vreemde stad te leren kennen, bijvoorbeeld Luik. We wandelden tot we alle zichtlijnen onder de knie hadden, de parken, de bruggen. Maar Marie-Lou is er niet meer en ik zit nu op de fiets. Flitst dat jongetje in mijn hoofd voorbij, waar haal ik hem nou vandaan? Het ventje dat zo dringend naar me keek toen ik de weg vroeg naar de ruïne van dat kasteel. Het enige wat nog overeind stond tussen die bolvormige bergen was de kapel, aldus de reisgids. Het jongetje wees omhoog.

De struiken langs de zijrivier dampen al in de ochtendzon. Kijk om je heen, Mathieu, laat dat hoofd. Er zijn hier bomen genoeg met al die takken; geen vrij vliegende individuen maar pure chaos, bijeengebonden door de stam. Je blijft kijken, als naar vuur: groeiend, krimpend, krommend. Verandering gadeslaan is fascinerend, bij vlammen een kwestie van minuten, bij bomen van jaren. Ik denk dat het tellen is begonnen toen ik oefeningen ging doen. Met het puntje van je tong tegen je tanden, twintig keer. Pauze van twintig en opnieuw. Volgende oefening, tot vijftien. Pauze van vijftien, en nog een keer met dezelfde spierspanning, enzovoorts. Diverse oefeningen per dag, voor je 't weet ga je het hele bestaan aftellen. Zes tomaten ontveld en hardop cijferend mik je ze stuk voor stuk in de ovenschaal. Ik tel nog net geen stoeptegels. De burens zouden zich bij Roeland en zijn vrouw beklagen.

'Wel uitkijken, opa!'

Onbarmhartig op mijn plaats gezet. Dat krijg je als je doof wordt, had ik vroeger nooit kunnen bedenken. Natuurlijk ben ik woest over die denigrerende toon want zo'n wit ringbaardje, elke week bijgeknipt, dat had Sean Connery toch ook? Gewoon doorfietsen, laat die sjaal maar slingeren. Als ik opa was geworden had ik de moeite genomen mijn nakomelingen te vertellen dat je zelfbeeld door de jaren heen verschuift, pijnlijk verschuift, je moet het verdragen. Bij bokkige jonge mensen jeuken mijn vingers, maar inzichten kun je nou eenmaal niet onge-

vraagd doorgeven. Kijk uit Mathieu, houd dat stuur vast, zo stort je nog van je fiets!

Op dat moment, vallend, zie ik opnieuw dat jongetje. Zo'n fotootje op internet dat je niet kunt vergroten. Hoe heet dat – *thumbnail* – niet groter dan je duim, en toch zie ik in de blik van dat ventje – net als toen – iets dringends. Rare kleren, ziet dat er in de toekomst zo uit? Hij lijkt honderd procent alert – en opeens knipperen die ogen, een fractie van een seconde. Onmogelijk, dat kan niet op een *thumbnail*, het is in mijn hoofd dat dit gebeurt; je zou bijna denken dat het echt is. Kom zeg! Ik viel en had een kort visioen, dat is alles. Mensen laten hun oogleden miljoenen keren per dag heen en weer gaan, als een spons over een schoolbord. Maar niet op zo'n fotootje. Het jochie is allang weer weg, Mathieu, je hebt je vergist. Je kunt gerust blijven liggen. Geen mens in de buurt, dat wou je toch?

Linkerbeen dit keer, niks aan de hand. Hetzelfde procedé als toen dat meisje doorreed op de fiets, neem er een paar weken voor. En nu rustig naar huis. Al gutst het bloed langs de trappers, je rijdt gewoon terug, haalt thuis de santenkraam aan pleisters, ontsmetting en speciaal verband tevoorschijn en begint opnieuw. Reken een maand, dan kan het nog meevallen. Nee, je bent niet duizelig. Dag *thumbnail*, dag jongen, daar zit ik dan in de berm. Lach je me uit? Kom liever helpen, pak mijn hand en trek me overeind. Maar nee, hij knippert en vervaagt.

De fiets lijkt in orde. Waar zou zo'n ventje vandaan komen? Niet uit de toekomst; daar stel je je toch glimmende kunststof bij voor, niet zo'n smoezelige tuniek met een verschoten jasje erover. Oud fluweel hoort in de geschiedenis thuis. Andersom moet ik eruit hebben gezien als een geestverschijning met die wijde witte haren, groene sjaal en heftig bloedend been. En een fiets heeft dat ventje nog nooit gezien. Hij stond natuurlijk in de kasteeltuin te schoffelen en pauzeerde om het zweet van zijn voorhoofd te veggen en een slok water te nemen in de gloeiende zon, of juist de luwte op te zoeken tegen de harde wind. Je bent zó weer thuis, Mathieu. Klim op de fiets en fantaseer maar wat. Laat je niet kennen.

Het jongetje was niet ouder dan zes jaar, lichtbruine ogen, zwart haar, delicaat gezichtje. Gespannen als een veer, die kleine gestalte. Zwarte, fijne boogjes als wenkbrauwen en dan die half verveelde en tegelijk zeer dringende blik alsof hij dacht: 'Hé, gebeurt er eindelijk eens wat?' Een schoorsteenvegertje uit de Savoye: dapper, nieuwsgierig,

hongerig. Je zou hem willen beschermen tegen alle ellende van de wereld.

Kort voor de verhuizing, toen ik tussen de dozen naar de sneeuw zat te staren, zag ik heel toevallig – enkel dankzij het donzig witte gras – iets dat anders beslist aan mijn aandacht was ontsnapt. Een muisje ploeterde door de sneeuw met wanhopige sprongen, een donker figuurtje dat zichzelf tekent op een wit vel papier. Klauterend en steeds in een vallei van sneeuw naar beneden stortend. Schiet daar een zwarte kat soepel tevoorschijn uit de muur van klimop, wit poeder op z'n neus. Met gemak haalt hij het kleintje in en slaat hem voor Pampus. Roerloos, dat muisje – zijn oortjes steken boven de sneeuw uit. Nog een tik. Het kleintje wankelt weg naar de buxus. De kat begint zijn dodelijke spel – maar dan ben ik al naar buiten gestormd, wat dacht je! Zwarte kat van z'n à propos. Muisje doodstil. Dreigend loop ik naar voren zodat het roofdier afdruipt. Muisje ook verdwenen, goed zo.

Voor de zekerheid ga ik in de serre voor het raam staan en jawel, daar wringt de kat zich uit de heg, zoekend naar de muis. Met veel bombarie de deur opengegooid, toen was er nog geen bloedend been, kat weggejaagd, alles weer rustig. De kunst is om te blijven opletten binnen ... En inderdaad barst de kat opnieuw door de struiken. Hij laat niet af, al is zijn prooi nergens meer te bekennen. Ik geef niet op, het beest evenmin. Een kwestie van instinct aan beide kanten.

Ziezo, bijna thuis. Ik rijd pal tot het ondergrondse fietsenhok om de medebewoners te negeren die me maar wat graag attent willen maken op dat bezerde been. Zal ik zelf toch wel weten! Ja, ik ga er meteen iets aan doen. Maar in de lift naar boven overvalt me het verloren gevoel dat zo'n jochie kan uitstralen, zelfs op een *thumbnail*. Het heeft destijds wel indruk op me gemaakt! Pierre, zo zal hij wel heten. Misschien komt hij nog eens terug.

Wie is zijn moeder, vraag ik me af terwijl ik de doos met medische noodzakelijkheden onder Marie-Lou's theemeubel vandaan trek. Heeft die kleine Pierre zijn vader gekend of was er een grootvader in de buurt, zoals bij mij? De druppels op het parket doe ik straks. Nu eerst op het balkon waar het geen kwaad kan de wond verzorgen, en dat gaat pijn doen. Neem een willekeurig jaartal in een periode waar je toevallig iets van afweet, aangezien Marie-Lou haar geschiedenisles uitprobeerde op jou. Het moest begrijpelijk zijn voor kinderen tussen tien en